

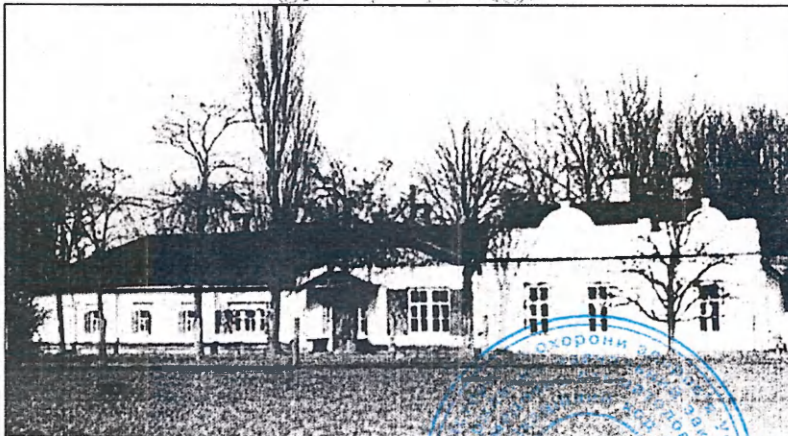

Національна академія аграрних наук України
 Національна наукова сільськогосподарська бібліотека
 Полтавська державна сільськогосподарська дослідна станція ім. М. І. Вавилова
 Інституту свинарства і агропромислового виробництва НААН
 Міністерство аграрної політики та продовольства України
 Український інститут експертизи сортів рослин

*До 130-річчя появи сільськогосподарської
 дослідної справи як організації
 та створення Полтавського дослідного поля*

ІСТОРІЯ ОСВІТИ, НАУКИ І ТЕХНІКИ В УКРАЇНІ

Матеріали ІХ Всеукраїнської
 конференції молодих учених та спеціалістів

22 травня 2014 р.

З ОРИГІНАЛОМ ВІРНО
 Власний секретар
 20 р.

УДК 93/94:37:001:63+62(477)(043)
ББК 63.3:72+3ф(4 Укр)

Історія освіти, науки і техніки в Україні : матеріали ІХ Всеукр. копф. молодих учених та спеціалістів, 22 трав. 2014 р., м. Київ / НААН, ІНСГБ, Полтавська держ. с.-г. досл. станція ім. М. І. Вавилова Ін-ту свинарства і агропромислового виробництва НААН, М-во аграр. політики та продовольства України, Укр. ін.-т експертизи сортів рослин ; редкол. : В. А. Вергунов, Х. М. Пінан, І. М. Савеленко [та ін.]. – К., ФОП «Корзун Д.Ю.» 2014. – 346 с.

У збірнику представлено матеріали дев'ятої Всеукраїнської конференції молодих учених та спеціалістів з питань історії освіти, науки і техніки в Україні, присвяченій 130-річчю появи сільськогосподарської дослідної справи як організації та створення Полтавського дослідного поля. Опубліковані праці є результатом багаторічних досліджень з питань історії аграрної науки, освіти і техніки; становлення та розвитку вітчизняної науки, освіти і техніки; актуальних проблем наукового забезпечення ведення сільського господарства України; інформаційно-бібліотечного супроводження науково-освітнього галузевого процесу.

УДК 93/94:37:001:63+62(477)(043)
ББК 63.3:72+3ф(4 Укр)

РЕДКОЛЕГІЯ

Голова: **Вергунов В.А.**, д.с.-г.н., проф., чл.-кор. НААН;

Секретарі: **Пінан Х.М.**, к.с.-г.н., Савеленко І.М.;

Члени редколегії: **Березовський М.Д.**, д.с.-г.н., чл.-кор. НААН;

Василюк П.М., засл. працівник сіл. госп-ва України;

Власов В.І., д.с.-г.н., д.е.н., проф.;

Волощук В.М., д.с.-г.н., проф.;

Воробйов А.В., к.і.н.;

Зленко В.А., д.і.н., проф.;

Карацбей Г.М., к.с.-г.н.;

Кохан А.В., к.с.-г.н., с.н.с.;

Кучер В.І., д.і.н., проф.;

Лісневич Л.О., д.б.н., с.н.с.;

Опара М.М., професор;

Папченко П.П., д.і.н., професор;

Пацківська О.А., к.і.н.;

Рибалко В.П., д.с.-г.н., проф., акад. НААН;

Рижук С.М., д.с.-г.н., проф., чл.-кор. НААН;

Слюсар І.Т., д.с.-г.н., проф.;

Тарабрін О.С., д.с.-г.н., проф.;

Шеленов В.В., д.с.-г.н., проф.

*Друкується згідно рішення
вченої ради ІНСГБ НААН від 25 квітня 2014 р.
(протокол № 4)*

ВИДАННЯ ЗБІРНИКА ЗДІЙСНЕНО ЗА ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ:

1. *Посольства Російської Федерації в Україні (радник-посланець А.В. Воробйов);*
2. *Українського інституту експертизи сортів рослин (директор П.М. Василюк)*

©ІНСГБ НААН, 2014

ОРИ
Вчэн

черсака. Отже, одержати таким способом однорічну культуру черсака учений вважав неможливим.

Д.Ф. Лихвар підтвердив досліди Всесоюзного науково-дослідного інституту ефіроолійних культур, які доводили, що насіння черсака, вирощене з нижніх гілок вищих порядків дає рослини, які в значній частині схильні до однорічного циклу розвитку. Учений зробив висновок, що, користуючись явищем різнопліддя, цілком можливо одержати необхідний вихідний матеріал і вести селекцію черсака для одержання його однорічних форм. Д.Ф. Лихвар наголошував, що створення сортів черсака з однорічним циклом розвитку остаточно усунуло б загрозу загибелі його під час перезимівлі.

Учений зазначав, що однією з головних умов одержання якісної продукції в лісостепових, поліських і західних районах України є своєчасне проведення формування. В усіх дослідках, де не проводилось формування, значна, а іноді навіть переважна, частина врожаю припадала на брак. Авторитетні міжвідомчі комісії, порівнюючи шишки черсака, вирощеного у дослідках Д.Ф. Лихвара, з шишками, які звичайно використовуються фабриками, в тому числі і з імпортними авіньонськими, не знайшли принципової різниці між ними в будові та якості, і визнали їх однаково придатними для застосування в суконній промисловості. Важливим аспектом, на якому наголошував учений та відмічали комісії, це своєчасне збирання врожаю.

Основні результати проведених досліджень Д.Ф. Лихвар виклав у працях «Введение в культуру ворсянки на Украине» (1953), «До питання вирощування черсака (*Dipsacus fullonum* Mill) у лісостепових, поліських і західних районах УРСР» (1959).

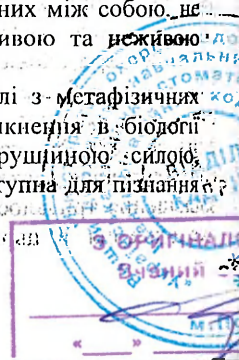
СВІТОВИЙ КОНТЕКСТ РОЗВИТКУ ФІЗІОЛОГІЇ ТРАВЛЕННЯ СВИНЕЙ

Юдіна К.Є.

Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН (м. Київ)

Фізіологія виникла в той давній час, коли потрібно було знати не лише будову, а й функцію того чи іншого органу. Уже тоді, в сиву давнину, дослідники розтинали труп, проводили окремі фізіологічні спостереження за допомогою вівісекції (живорозтин). Успіхом передової науки був перехід на матеріалістичні позиції. Але метафізичний спосіб мислення з характерним для нього сприйняттям явищ природи, як незмінних, не пов'язаних між собою, не зміг науково пояснити навколишній світ, різницю між живою та неживою природою.

Багато фізіологічних процесів не могли бути зрозумілі з метафізичних позицій матеріалістів XVIII ст. Все це призвело до виникнення в біології ідеалістичних віталістичних поглядів, згідно з якими рушійною силою, причиною життєвих явищ визнавалась нематеріальна, недоступна для пізнання «життєва сила» (*vis vitalis*).

Завдяки експериментальним дослідженням талановитих учених XIX ст. фізіологія збагатилась значною кількістю нових положень, які мали великий вплив на її подальший розвиток. Але, відсутність добре розроблених експериментальних методів досліджень призводило в ряді випадків до використання примітивних прийомів спостережень. Такі методи дослідження призводили до протиріч в результатах, а іноді навіть на помилковий погляд функції травних залоз. Такі перші дослідження з фізіології травлення мають лише історичний інтерес. На основі отриманих даних не можна було побудувати чіткого уявлення про роботу травного апарату, фізіологічну роль органів травлення і механізм регуляції їхньої діяльності.

Фізіологи, експериментуючи у більшості випадків в умовах дослідів, займалися дослідженням функції одного органу. У своїх пошуках вони, виходячи з принципів аналітичної фізіології, вивчали вплив діяльності травного апарату не як цілісної фізіологічної системи, тісно пов'язаної з усім організмом, а як системи, яка складається з окремих елементів працюючих ізольовано від діяльності всієї системи і організму в цілому. Їхній підхід до вивчення фізіологічних явищ був метафізичний та абстрактний. Такий стан речей був характерним не лише для фізіології, але і для медицини початку XIX ст.

Великий внесок у розвиток світової фізіології XVIII–XIX ст. внесли російські вчені, у більшості матеріалісти, коли розпочалася діяльність Петербурзької академії наук (1724) в епоху Петра I, заснованої ним.

У XIX ст. І.П. Павлов більше 25 років з співробітниками займалися вивченням питань фізіології та патології травлення. Результатом цієї роботи були чисельні роботи співробітників павлівської лабораторії і дві фундаментальні праці самого І.П. Павлова, цими працями було закладено основи сучасного розуміння фізіології травлення.

Проблема вивчення процесів травлення була у відсутності необхідних методів дослідження. Більшість вчених, того часу, вивчали діяльність травних органів шляхом дослідження дії їхніх соків на перетравні речовини поза організмом. Досліди проводилися в пробірках, термостаті. Часто застосовували спосіб вівісекції, який отримав назву «гострого досліду».

У 20-ті роки XX ст. стали інтенсивно розроблятися питання регуляції жовчовидільної системи. У ряді європейських країн розвивали теорію нервової регуляції даної системи. У цей період в США був відкритий специфічний гормон холецистокінін. У 30-ті роки в працях співробітників (Ріккль А.В., Горшкова С.М., Курцин І.Т., Прокопенко В.Г.) був накопчений великий матеріал з нервової регуляції жовчовидільної системи і залежності її функціонального стану від діяльності вищих відділів центральної нервової системи.

Таким чином, фізіологія допавлівського періоду накопичувала окремі дані, які часто були далекі від істини. Складні фізіологічні процеси тлумачилися з метафізичних позицій. Експериментатори не володіли надійними методами дослідження, у них була відсутня система і послідовність спостережень. Виняткова роль у подальшому розвитку фізіології травлення належить І.П. Павлову, дослідження якого базувалися на принципі нервізму. Він вважав,

що цілісність організму забезпечується нервовою системою. На основі розробленої ним фістульної методики по суті було заново створено фізіологію травлення.

АРОМАТИЧНІ РОСЛИНИ ТА ЇХ НАРОДНОГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ

Юрчак Е.В.

Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН. (м. Київ)

Більшість ароматичних рослин відносяться до порівняно нових культур, інтродукція яких успішно розпочалася лише на початку минулого сторіччя. Значна частина цих рослин походить з країн Середземномор'я і тому їх перенесли в південні райони колишнього СРСР, де поступово вони стали традиційними. Під інтродукцією рослин розуміють введення нових видів і сортів в культуру або в склад спонтанної рослинності, що має надзвичайно важливе значення в діяльності людини.

Ароматичні рослини в залежності від використання називають по-різному: ефіроолійні, пряно-смакові, лікарські, овочеві рослини. Узагальнюючий термін «ароматичні рослини» трактується наступним чином: це велика група культивованих та дикорослих рослин, які завдяки вмісту в різних органах легких, пахучих речовин використовуються для отримання ефірних олій (ефіроолійні рослини) або для ароматизації харчових продуктів (пряно-смакові рослини). Ефіроолійні рослини в більшості випадків є й пряно-ароматичними. Практично всі ароматичні рослини є лікарськими.

Історія вивчення і застосування ароматичних рослин занурюється в глибоку давнину. У слов'янських племен широко практикувалося лікування травами. На території України при археологічних розкопках були знайдені глиняні горщики із залишками сушених лікарських рослин.

За часів Київської Русі, у записах Нестора-літописця (1055–1115 рр.), є згадка про лікування рослинами, які вирощували у славетних садах при київських монастирях. Майже в цей час таджицький вчений і лікар Ібн-Сина (Авіценна) у своєму творі «Медичний канон» дав обґрунтування застосуванню ароматичних рослин у медицині. Ця книга поряд із працями класиків античної медицини Dioscorida і Galena, була в період Середньовіччя одним із основних джерел медичних знань.

На початку VII ст. в Росії після введення Аптекарського наказу було не тільки поширено збір лікарських рослин, але і започатковано впровадження їх культивування на перших спеціалізованих плантаціях. У подальшому, за царя Петра I, наука про лікарські рослини була піднесена на висоту академічного рівня того часу.

У XIX ст. інтерес до лікарських рослин значно послабився. В цей час вітчизняний ринок заповнили німецькі фірми, які поставляли готові препарати для аптек і за безцінь скуповували лікарську сировину. Але, незважаючи на це, у

